

GRUNDTVIG. BIOGRAFI OG BREVE
EDWARD BROADBRIDGE OG HANS RAUN IVERSEN
 AARHUS UNIVERSITETSFORLAG, 2023
 568 SIDER

Anmeldt af Kurt E. Larsen

N. F. S. Grundtvig skrev meget gennem et langt liv, og der er også skrevet utroligt meget om ham. Nu er der kommet en ny stor biografi, der er udkommet både på dansk og engelsk – i nogle henseender målrettet hvert sit publikum. I denne anmeldelse forholder jeg mig kun til den danske udgave. Bogen er bygget op med en biografisk hoveddel (312 sider), nogle tematiske kapitler om hans tid, personlighed og følgevirkninger ude og hjemme (106 sider), et udsnit af breve af biografisk interesse (56 sider) samt et righoldigt noteapparat og litteraturliste (59 sider).

Bogen fortjener at blive standardværket om Grundtvig fremover. Forfatterne er i stadig debat med den omfattende Grundtvig-litteratur og tager selvstændigt stilling dertil. Mest kritisk er bogen over for Kaj Thanings Grundtvig-tolkning, der i 1960'erne tolkede Grundtvigs teologi i tidehvervsk ånd som en omvendelse til livet – men »som siden har spillet en stadig mindre rolle i Grundtvigforskningen« (s.

517). Forfatterne lægger afstand til fx Kaj Thaning og P. G. Lindhardt, der »bruger« Grundtvig i en intern dansk debat (s. 431). Det vil en senere tid måske også sige om denne bog – fx fylder Grundtvigs forhold til kvinder, det kvindelige og kvinders ligestilling en usædvanlig stor rolle i bogen.

Bogen skal dog især roses for ikke at lægge skjul på de aspekter hos Grundtvig, der ikke i dag er »politisk korrekte«, såsom hans hyldest af enevælden og kongestyret (s. 227; 250). Det samme gælder en lang række emner, der ikke er »teologisk korrekte« i dag. Grundtvig var en flittig bibellæser, der efter sin omvendelse nærmest sugede Bibelen til sig, så hans salmer emmer af bibelsprog, og hans bibelsyn må man kalde »ortodoks« i den henseende, at han regnede den bibelske tidsregning for historisk sand (s. 137; 362). Med al sin åbenhed over for skabelsen, stod han selv rodfæstet i en åbenbaringsteologi (s. 282). Han var en stridsmand, der ville

kæmpe for kristendommens sandhed og var modstander af en tolerance over for løgner (s. 145f.), og det standpunkt forlod han ikke, selvom han senere kom til at beskæftige sig med historiske studier, politik, skolesag osv. Derfor skulle forsagelsen også bevares ved dåben (s. 153), og han måtte forberede sin forlovede Lise på, at livet med ham ville indebære delagtighed i »verdens spot og dårers had« (s. 159).

Hans kristne omvendelse i 1810 får grundig omtale, men tolkes på en måde, der ikke kun lægger vægten på det skarpe skel før og efter, men også peger på en form for kontinuitet (s. 107f.). Det virker ret overbevisende, men til gengæld burde det nok have være fremhævet mere undervejs i bogen, at han livet igennem var en vækkelseskristen, der fastholdt et skel i kirken mellem »levende« og »døde«. Man kan frygte at nutidige historikere og filmmanus-skribenter udelader Grundtvigs tidlige – men bestemt ikke kun tidlige – kirkelige indsats, til fordel for det mere spiselige: Frihedssyn, politik og skoletanker. Grundtvig havde det svært ved at skulle betjene de vantro i sognet (s. 165) og havde det svært med at vie fraskilte, som præster skulle dengang (s. 227), og han så det ikke som noget ideal at være »præst for hele sognet« (s. 280). Pietist var Grundtvig ikke i livsstil, selvom mange af hans venner og senere disciple havde den baggrund, men bogen lægger ikke skjul på, at han selv før sin omvendelse var et moralsk menneske, der holdt sig fra studenterlivets fester og udskejelser (s. 75).

Bogens biografiske hoveddel er meget informativ og spændende skrevet. Den er

afbalanceret i sine vurderinger undervejs, og man når vidt omkring i dansk historie og kulturliv og teologi. Blandt bogens sidste kapitler med temaer og appendikser står et kapitel om Grundtvig i psykologiens lys stærkest. Derimod virker kapitlerne om Grundtvigs betydning for Danmark og verden ret opremsende og selektive. Det er naturligt at nævne folkehøjskolerne i forbindelse med Grundtvig, men hvorfor ikke også diskutere hans eventuelle negative betydning for den danske folkeskole, der måske/måske ikke på grund af Grundtvigs ønske om at få Kristendomskundskab ud af skolen (s. 210; 225) blev mere sekulariseret end i fx Norge og Finland? Virkningshistorien fra Grundtvig er også svær at skrive om, fordi han i så høj grad levede med i tidens anliggender, så det er svært at sige, hvornår han blev formet af tiden eller selv formede tiden. Fra den righoldige litteraturliste savner jeg kun værkerne af den bevidst ikke-grundtvigske kirkehistoriker Elith Olesen.

Alt i alt en glimrende bog, som man kan ønske stor udbredelse. Den giver læserne en mere omfattende indsigt i den hele Grundtvig, hvilket er godt både for de »erklæret grundtvigske« og de mange »kultur-grundtvigske«. For den »erklæret ikke-grundtvigske« er bogen nyttig, fordi Grundtvig udfylder så stor en plads i vort lands historie og udvikling.